

Lausunto tulevaisuusvaliokunnalle 27.5.2020

Koronatilanteen vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Nuorisotutkimusseura ry

Työryhmä: Sinikka Aapola-Kari, tutkimusjohtaja, Mikko Salasuo, vastaava tutkija, Tomi Kiilakoski, vastaava tutkija, Sofia Laine, erikoistutkija, Eila Kauppinen, tutkija, Lotta Haikkola, tutkimuspäällikkö, Tommi Hoikkala, tutkimusprofessori

Nuorisotutkimusverkosto

Minkälaisia vaikutuksia koronapandemialla on ollut tai siitä voi tulla lapsille ja nuorille?

Koronakriisi on jo nyt aiheuttanut merkittäviä muutoksia monille elämänalueilla. On selvää, että koronatilanne jättää jäljen lapsiin ja nuoriin, mutta kriisin seurauksia voidaan pehmentää erilaisilla sosiaalipoliittisilla ja koulutuspoliittisilla ym. toimilla.

Lasten ja nuorten keskuudessa on myös suuria väestöryhmien välisiä eroja siinä, miten haasteelliseksi koronatilanne on koettu ja millaisia seurauksia sillä on lasten ja nuorten hyvinvoinnille.

On jo nyt viitteitä siitä, että **koronakriisi on lisännyt yhteiskunnallista eriarvoisuutta, ja vaikutukset ovat haitallisimmat jo ennestään heikossa asemassa olleille ryhmille**. Edellisen talouslaman yhteydessä tehdyt leikkaukset mm. koulutukseen ja perheiden tukipalveluihin ovat olleet seurauksiltaan erittäin pitkävaikutteisia tuolloin lapsuuttaan ja nuoruuttaan eläneiden keskuudessa.

Nyt on tärkeää ennaltaehkäistä uuden vastaavan 'koronakriisin' rampauttaman sukupolven syntyminen.

Mitä aiemman laman vaikutuksista tiedetään?

THL:n koordinoima kohorttitutkimus (Paananen et al. 2012) v. 1987 Suomessa syntyneistä 'laman lapsista' on karua luettavaa:

- *Joka viides on 21 vuoden ikään mennessä kärsinyt vakavista mielenterveysongelmista. Peruskoulun jälkeinen tutkinto puuttuu noin 18 prosentilta tästä ikäluokasta. Heistä 40 prosentilla on mielenterveysongelmia.

- *Liki neljäsosa heistä on jossain vaiheessa joutunut turvautumaan toimeentulotukeen on joutunut jossakin vaiheessa turvautumaan 23 prosenttia 1987 syntyneistä.

- *Hieman yli neljänneksellä heistä on merkintä poliisin tai oikeuslaitoksen rekisterissä joko lieviä rikkomuksista tai saaduista tuomioista.

- *Huostaan otettuna tai kodin ulkopuolelle sijoitettuna on ollut 3 prosenttia ikäluokasta.

1990-luvun laman aikana lasten ja perheiden peruspalveluita karsittiin voimakkaasti, ja ehkäisevästä sekä hyvinvointia tukevasta työstä tingittiin. Edelleenkin kunnissa ei ehkäisevää ja hyvinvointia tukevaa työtä ole saatu lamaa edeltävälle tasolle, ja samalla korjaavien palveluiden käyttö ja kulut nousevat jatkuvasti.

Nykyinen palvelujärjestelmä vastaa huonosti ihmisten todellisiin tarpeisiin, ongelmat ovat tänä päivänä monitahoisia ja kokonaisuuden huomioiminen nykyisessä sektoripalvelujärjestelmässä on vaikeaa ja hidasta. (Paananen et al. 2012)

Mitä koronatilanne on aiheuttanut lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta?

Koronatilanne ja siihen liittyneet etäopiskelut sekä lähipalvelujen lakkauttaminen ja yleinen kontaktien vähentämistavoite on **korostanut yksilön itseohjautuvuutta ja minäpystyvyyttä**. Joillekin nuorille tämä on liian kova haaste.

Korkeasti koulutettujen vanhempien on usein mahdollista eri keinoin tukea lasta ja nuorta, mikäli tällä on haasteita opinnoissa. Sen sijaan vähemmän koulutettujen ja esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten vanhempien resurssit ovat tähän heikommät.

Ryhmämuotoisuus (ryhmä sekä tukee että normittaa) toimii nuorilla vahvasti kannattelevana tekijänä, mutta **koronatilanteessa monen ryhmän toiminta on vaikeutunut merkittävästi** -> ne nuoret, joilla ryhmän tuen tarve korostunut, kärsivät erityisesti etätyöskentelystä

Toimintaympäristön muutokset suuria

Harrastukset, liikkuminen, kaverit ja muut ihmissuhteet ovat oleellinen osa lasten ja nuorten hyvinvointia. Harrastusten nähdään edistävän lasten ja nuorten psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia (Siljamäki ym. 2016; Quarmby ym. 2019). Toimintaympäristö on yhä rajoittunut, vaikka harrastustoimintaa vähitellen käynnistetään. Rajoitustoimien vuoksi monien lasten ja nuorten vuorovaikutus kavereiden kanssa ja yhdessä tekeminen on siirtynyt pääasiallisesti sosiaaliseen mediaan ja digitaalisiin peleihin. Nuorilla on kuitenkin erilaiset mahdollisuudet ja taidot toimia digitaalisissa ympäristöissä, jolloin osa nuorista jää tällaisen osallisuuden ulkopuolelle -> digitaalista eriarvoisuutta (Kaarakainen & Kaarakainen 2018, 37–38).

Tulevaisuususkko koetuksella – sitä on tuettava

Nuorten kuva tulevaisuudesta on usein kaksijakoinen: yhtäältä oma elämä nähdään positiivisena, vaikka toisaalta maailman ja yhteiskunnan tulevaisuudenkuva on ahdistava ja pessimistinen (Rubin, 2004). Huhtikuussa 2020 julkaistussa nuorisobarometrin perusteella voidaan nähdä, että nuoret uskovat omaan tulevaisuuteensa, mutta eivät välttämättä oman sukupolvensa tulevaisuuteen (Siltala 2020, 124).

Koronatilanteessa korostuu epävarmuuden ja huolipuheen täyttämä tulevaisuushorisontti – > lasten ja nuorten suhde yhteiskuntaan, muihin ihmisiin ja maailmaan rakentuu nyt kriisiajassa ja siitä palautumisessa.

Koronan myötä syntyneenä epävarmuuden aikakautena on keskeistä vahvistaa nuorten uskoa tulevaisuuteen, vahvistaa heidän toiveikkuuttaan ja uskoa siihen, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään, yhteiskuntaan ja maapallon tulevaisuuteen (ks. myös Tani, Kiilakoski & Honkatukia 2019).

Nuoret on tärkeä ottaa mukaan rakentamaan tulevaisuutta, nähdä heidät toimijoina, ei ainoastaan aikuisten huolen kohteina. Se avaa kaikille uusia tulevaisuuden horisontteja ja luo nuorille uskoa tulevaisuuteen.

Nuorten omat hyvinvoinnin määritelmät:

- Hyvinvoinnin ulottuvuudet
 - **sosiaaliset suhteet:** tuki perheeltä, ystäviltä, seurustelukumppanilta, opettajilta jne.
 - **psykologiset ulottuvuudet:** on asetettu tavoitteita ja saavutetaan niitä
 - **fyysiset tekijät:** terveys, stressi/ttömyys
 - **holistisuus/moniulotteisuus:** kaikkea yhdessä
 - **elinympäristöön ja talouteen liittyvät tekijät:** turvallisuus, riittävä toimeentulo
 - **tunneulottuvuudet:** tasapaino, mielenterveys
 - **hengelliset ulottuvuudet:** uskonto ym.

(lähde: Bourke & Geldens 2007)

Miten saadaan tietoa nuorten hyvinvoinnista?

Hyvinvointitietoa tuotetaan eri lähteissä, jotka täydentävät toisiaan. Viranomaistiedon pohjalta voi hahmottaa ilmiöiden laajuutta.

Rekisteritutkimuksessa voidaan analysoida yhteiskunnallisia taustatekijöitä. Ongelmana näissä on se, ettei tietoa ole varsinaisesti tarkoitettu tutkimusaineistoksi.

Lisäksi ulkopuolelle jää paljon olennaisia hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä (kuten perhe, suku, ystävydet, harrastukset, nuorisotyö, yhteisöt).

Tutkimustiedolla voidaan tarkastella yllä olevia aukkoja. Edustavilla otoksilla toteutettujen kyselyjen ja muiden tilastollisiin menetelmiin perustuvien tutkimusten ohella tarvitaan laadullista tiedonkeruuta: miten nuoret itse hahmottavat hyvinvointiaan ja mitkä asiat vaikuttavat siihen.

Lisäksi tarvitaan kokemustietoa, jota osin voidaan kerätä tieteen keinoin, mutta tiede ei kuitenkaan voi lopullisesti puhua nuorten puolesta. Deliberatiivisia menetelmiä ovat esimerkiksi nuorten kansalaisraadit ja nuorten ja päättäjien väliset keskustelupäivät), jotta voidaan selvittää ja tulevaisuutta varten oppia, mitä koronapäätöksissä nuorten mielestä nyt onnistui, mikä ei.

Kuva hyvinvoinnista muodostuu näiden kolmen ulottuvuuden kautta, ja sitä ohjaa myös teoreettinen hahmotus siitä, mitä hyvinvointi on.

Tutkimus ja seuranta:

Koronakriisin lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutuksia lapsiin ja nuoriin tulisi seurata määrällisin ja laadullisin mittarein.

Pikaisesti tulisi toteuttaa laaja kysely/haastattelututkimus, joka toimisi baseline-tutkimuksena vaikutusten ja niistä toipumisen seurannassa. Erityis- ja vähemmistöryhmille tulisi toteuttaa oma kohdennettu kysely.

Nuorten omien kokemusten kuulemiseksi tulisi kerätä myös mittava laadullinen haastatteluaineisto, jotta kaikki ilmenneet haasteet ja ongelmat tunnistetaan ja tavoitetaan.

Nuorten verkkokeskusteluja tulisi analysoida, jotta tunnistetaan kriisiajan toiminta- ja selviytymisstrategioita.

Politiikkatoimien vaikuttavuutta lapsiin ja nuoriin tulisi selvittää mahdollisimman huolella, jotta niiden vaikutuksista saataisiin tutkittua tietoa tulevia kriisejä varten.

Myös kansainvälistä vertailututkimusta Euroopasta ja globaalisti tulisi rakentaa, jotta nähtäisiin miten erilaiset rajoitustoimet ovat vaikuttaneet lapsiin ja nuoriin. Tällä tiedolla voitaisiin tulevien kriisien rajoitustoimia suunnitella mahdollisimman tietoisesti niiden seurauksista ja vähentää niiden kielteisiä vaikutuksia.

Mihin tulisi kiinnittää huomiota koronatilanteen jälkihoidossa ja yleisemminkin koulutus- ja nuorisopolitiikassa? - Seitsemän nuorisotutkimukseen perustuvaa pointtia (osa 1)

Pointti 1: Alueellisesti kohdistettu erityistuki heikommin pärjääville asuinalueille ja niiden kouluihin on perusteltua sosiaalisten erojen tasaamiseksi nuorten välillä ja oppimis-tulosten parantamiseksi

Pointti 2: Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy ja rakenteellinen puuttuminen syrjinnän ja kiusaamisen taustasyihin on olennaista. Kouluissa satsattava yhteisöllisyyteen ja esimerkiksi lisättävä nuorisotyötä kouluissa.

Pointti 3: Huomio heikkoon keskiarvoon ja luvattomiin koulupoissaoloihin jo varhaisessa vaiheessa → näiden taakse jää monia ongelmia. Näille nuorille erityistä tukea, taustalla usein perheen ongelmat tai nuoren omat mielenterveys- tai päihdeongelmat, jotka pitäisi hoitaa.

Seitsemän nuorisotutkimukseen perustuvaa pointtia osa 2

Pointti 4: Koulutuspolitiikassa on unohdettu nuoruuden erityislaatuisuus ja tähdätään tiukkaan tehokkuuteen, jossa ei voi viipyillä ja kypsyä itsekseen → tuottaa nuorille ahdistusta

Pointti 5: On paljon nuoria jotka eivät normaalitilanteessakaan pysty etenemään tehokkaasti kouluttautujiksi ja/tai tuottaviksi palkkatyöläisiksi.

Tukitoimet eivät saisi keskittyä vain nuoren työntämiseen pakolla kohti työllistämistä tai koulutusta, vaan niiden tulisi olla kokonaisvaltaisen kehityksen tukemista. Harrastukset voivat merkittävästi estää tai jarruttaa kielteisten tekijöiden kasaantumista ja tuoda hyvinvointia.

Pointti 6: Sukupuolittuneet kulttuurit tuottavat erilaisia reaktioita koulutusjärjestelmässä: kasvava osa pojista alisuoriutuu koulussa eikä saa riittäviä valmiuksia yhteiskuntaan, kasvava osa tytöistä puolestaan ylisuorittaa ja stressaantuu. Koulutuksessa on syytä kiinnittää huomiota sukupuolisensitiivisyyteen ja tasa-arvokysymyksiin.

Seitsemän nuorisotutkimukseen perustuvaa pointtia osa 3

Pointti 7: Mahdollisuuksien tasa-arvo ei toteudu Suomessa.

Viime vuosina on havaittu perhetaustan merkityksen vaikuttavan Suomessa yhä enemmän koulumenestykseen eli sosioekonomiset erot nuorten välillä ovat lisääntyneet. Tämä näkyy myös nuorten tyytyväisyydessä elämäänsä.

Viimeisimmässä Pisa-tutkimuksessa korkeimpaan sosioekonomiseen ryhmään kuuluvista nuorista tyytyväisiä elämäänsä oli 83 prosenttia ja matalimpaan ryhmään kuuluvista 72 prosenttia, eli ero oli 11 prosenttiyksikköä. Maahanmuuttajataustaisista oppilaista elämäänsä tyytyväisiä oli 73 prosenttia, mikä oli 5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin kantaväestön oppilaista.

Lapsiperheköyhyydellä voi olla kauaskantoiset seuraukset nuorten elämässä, ja siksi olisi syytä tarkastella laajemmin heikoimmin pärjäävien perheiden sosiaaliturvaa ja varmistaa niille riittävä tuki.

Koronatilanteessa ja sen jälkeen on tärkeä tukea politiikkatoimilla ainakin seuraavia:

Samalla kun tuetaan nuoria yksilöinä ja heidän hyvinvointiaan, on tärkeää myös vaikuttaa yhteiskuntaan ja rakenteellisiin tekijöihin → kollektiivisen hyvinvoinnin ylläpitäminen

Mielenterveyttä tukevaa ja ongelmia ennaltaehkäisevää toimintaa lasten ja nuorten keskuudessa, varsinkin oireileville lapsille ja nuorille.

Koulupudokkuutta ennaltaehkäisevää toimintaa jo peruskoulun alaluokilla ja myöhemminkin.

Perheiden hyvinvointia tukevaa ja ongelmia ennaltaehkäisevää toimintaa.

Tarvitaan myös taloudellisia tulonsiirtoja toimeentulo-ongelmista kärsiville perheille ja nuorille.

Erityisryhmiin kuuluvien lasten (terveys- tai toimintarajoitteet) kohdalla tarvitaan tukea, jotta moniin tukimuotoihin tulleiden muutosten ja katkosten kielteiset vaikutukset mielenterveyteen ja toimintakykyyn olisivat mahdollisimman vähäiset (perheiden tukeminen, erityisnuorisotyö ja vammaispalvelut)

Koronatilanteen jälkihoitoon tarvitaan:

- *Nuorisotyön eri muotoja, mm. etsivää nuorisotyötä
- *Ohjaamojen matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa nivelvaiheissa oleville nuorille
- *Perhetyötä ja taloudellista tukea lapsiperheille
- *Koulunkäyntiin tukea koulunkäyntivaikeuksista kärsiville lapsille ja nuorille jo alakouluvaiheesta alkaen
- *Mielenterveyspalveluja
- *Sosiaalitointa
- *Monipuolista harrastustoiminnan tarjontaa eri ikävaiheissa

Lähteitä:

Aaltonen, Sanna, Berg, Päivi ja Ikäheimo, Salla (2015): Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 160.

Bourke, Lisa & Geldens, Paula (2007): "[Subjective Wellbeing and its Meaning for Young People in a Rural Australian Center](#)," [Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement](#), Springer, vol. 82(1), pages 165-187, May.

Huhta, Helena (2015): "Pitää pään kasassa työttömyysaikana". Liikunta työttömien nuorten arjessa. Nuorisotutkimusverkosto Julkaisuja 167.

Karakainen, Suvi-Sadetta & Karakainen, Meri-Tuulia (2018) Tulevaisuuden toivot – digitaalisten medioiden käyttö nuorten osallisuuden ja osaamisen lähteenä. *Media & Viestintä* 41(2018): 4, 235-254.

Kataikko, Marja-Sisko & työryhmä (toim.) (2019): KASVUN MAISEMA Yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kokonaisvaltaista kohtaamista. Kasvun maisema -ESR-hanke, Jyväskylän kaupungin nuorisopalvelut, Jyväskylä 2019.

Kiilakoski, Tomi (2020): Lausunto tulevaisuusvaliokunnalle 15.5.2020

Kouluterveyskysely, THL.

Paananen, R - Ristikari, T - Merikukka, M - Rämö, A – Gissler, M (2012) Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 –tutkimusaineiston valossa. RAPORTTI 52/2012. THL, Helsinki.

Myllyniemi, Sami (2012)–Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 127.

Leino, Kaisa ym. (2019) Pisa18. Ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161922/Pisa18-ensituloksia.pdf>

Ristikari, Tiina ym. (2018) Suomi lasten kasvuympäristönä Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137104/URN_ISBN_978-952-343-152-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salasuo, Mikko (2020): Lausunto sivistysvaliokunnalle, 4/2020.

Siltala, Juha (2020) Nuoret henkilökohtaisen toivon ja yleisen näköalattomuuden ristivedossa. Teoksessa Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura), nro 225, sarja: Kenttä. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 111–133.

Tani, Sirpa, & Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (2019) Toimintavalmiusajattelu nuorisotyön, kasvatuksen ja opetuksen kentillä: kokonaisvaltainen näkökulma nuorten hyvinvoinnin edistämiseen? *Kasvatus & Aika*, 13(3), 4–25. <https://doi.org/10.33350/ka.80151>

Wikström, Katja, Haikkola, Lotta & Laatikainen, Tiina (toim.) (2014) Maahanmuuttajataustaisten nuorten terveys ja hyvinvointi. Tutkimus pääkaupunkiseudun somali- ja kurditaustaisista nuorista. Työpaperi. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus.